

Становище

от Цветана Йорданова Хубенова

за дисертационния труд на Илияна Иванова Чалъкова

*ТЯЛОТО И СМЪРТТА В ТВОРЧЕСТВОТО НА МАРИЯ ТЕРЕЗА ОРТА, ЕЛИЯ КОРЕЯ
И ИНЕШ ПЕДРОЗА*

представен за придобиване на научната и образователна степен „доктор” на
филологическите науки

Област на висше образование 2. Хуманитарни науки Професионално направление 2.1.
Филология Научна специалност: 05.04.06. Литература на народите на Европа, Америка,
Азия, Африка и Австралия (Португалска литература XVIII-XX в.)

Дисертационният труд на Илияна Чалъкова представя едно
културноисторическо, критическо и теоретично литературоведско изследване на три
авторки с изявено творческо и персонално присъствие в литературния живот на
Португалия през последните няколко десетилетия - Мария Тереза Орта, Елия Корей и
Инеш Педроза. Текстът включва пет части - въведение, три основни глави и
заключение.

Както изтъква в автореферата си докторантката, „настоящият дисертационен
труд разглежда именно философската тема за смъртта и проблема за социалната
положеност и функционалност на човешкото тяло, и по-специално на женското тяло, в
творчеството на Мария Тереза Орта, Елия Корей и Инеш Педроза“. Но адекватният
избор именно на тези три женски гласа относно поставените теми за тялото и за
смъртта се допълва от следните факти, които и самата докторантка изброява: „първо,
Мария Тереза Орта безспорно е името в португалската поезия по принцип, не само в
португалската поезия, писана от жени, което почти винаги най-спонтанно се свързва с
интереса към философията, естетиката и социалната проблематика на човешкото тяло;
второ, драматургичните текстове на Елия Корей, бидейки съсредоточени върху
емблематични и широко познати женски образи от древногръцката култура, предлагат
ярки и достъпни за широк кръг от читатели обобщения на фигури, които съвсем
недвусмислено да послужат в разсъжденията върху ролевите изяви на жената в
обществото и нейното отношение към смъртта; трето, приносът, който идва от
творчеството на Инеш Педроза, е подчертаната форма на поколенческо представяне на
проблемите, свързани с възприемането на жената и нейното тяло...“.

Субективните пристрастия на докторантката към тези португалски авторки са
напълно балансирани от обективното и очевидно съответствие на избраните за
интерпретация текстове на темите и проблемите, през призмата на които се

осъществява изследването, а именно – темата за тялото и смъртта в т.н. „женско писане“ и по-конкретно в творчеството на изследваните авторки.

Като научен ръководител на докторантката бях свидетелка как дългогодишно, упорито, скромно, коректно и последователно тя навлизаше все по-дълбоко в изследваната проблематика, разширяваше и допълваше теоретичните си знания, пренасочваше и префокусираше писането си, за да се случи накрая този завършен труд, съчетаващ в единство и взаимно допълване теоретични с критико-исторически части на работата. Бих допълнила и факта за творческото, научно и личностно израстване на Илияна, не за друго, а за да насоча към основната реторическа задача, която се стреми да осъществи докторантката – в представянето на една огромна част от творчеството на трите авторки се прокрадва, а и експлицитно се изговаря, основната ѝ цел (която прозира и в творчеството на трите авторки) – постигане на емоционална и ментална интелигентност чрез писането, възприемането и тълкуването на литература, която да ни прави по-осъзнати, по-разбиращи и по-щастливи като жени и мъже, и най-вече като хора. Оттласквайки се от напористите и крайни феминистки опити за преобръщане на статуквото, универсализиране на женското и задължително изземване на властта сред патриархалните среди и фалоцентрични дискурсивни практики, следвайки и вътрешната логика и енергия на смисъла в творчеството на трите авторки, Чалъкова мъдро и зряло преминава през исторически факти, теоретически модели и интерпретативни лабиринти за да изработи чрез изследването си, с помощта на тази женска литература, един хармоничен модел на човешко съществуване, основаващ се на личната осъзнатост и изключено властово напрежение.

Теоретичната глава, която е озаглавена „Тялото и смъртта като интердисциплинарни понятия и проблеми“, е организирана в четири части, всяка една от които поставя и разглежда въпросите за тялото и за смъртта в полето съответно на философията, социологията, литературата и португалската социокултурна среда. Тя задава контекст и концептуална рамка на изследванията във втора и трета глави. Тук личи огромният труд, който е довел до адекватен подбор на цитати от философски, антропологически, социално-психологически, литературоведски и феминистки текстове, които изследват от различни ъгли концептите за тялото и смъртта. Литературоведските теоретични текстове насочват към изследваните въпроси за женското авторство, за полемичния женски почерк, за инструментите и темите в литературата, писана от жени. Своеобразен преход в тази част към практическите изследвания е представянето на основополагащият текст на португалския феминизъм, писан от т.н. „трите Марии“.

Адаптирането на различни подходи към различните части от изследваната проблематика също е за отбелязване. Плавно и незабележимо докторантката използва инструментариум от различни научни полета и модели, за да навлиза все по-дълбоко в своята проблематика – литературно-исторически, критически, психо-социологически, философски, културологични и антропологични вметки и контексти допълват

интерпретативната мрежа в текста ѝ. Изследването е литературоведско, но и в най-добрия смисъл на термина „интердисциплинарно“.

Във втората глава от изследването подходът на работа е литературоведски, като стремежът е темите за тялото и за смъртта да бъдат открити конкретно в творчеството на Мария Тереза Орта, Елия Корей и Инеш Педроза и да бъдат обсъдени в идейно-тематичен и структурен план, както възнамерява и докторантката. Тълкуванието се стреми да бъде съпоставително, като темите за тялото и смъртта зазвучават в различни тоналности, жанрове и контексти в творчеството на изследваните авторки.

Трета глава на дисертацията разчита предимно на социокултурен подход. В литературоведски план, обаче, се извеждат фигурите на съпругата и майката в женското писане и творчество, отново в съпоставителен и тематологичен ракурс.

Много силна част на работата е собственият превод на огромни части и цитати от литературното творчество на изследваните португалски авторки, които заслужават много по-пълно представяне от издателствата сред българската публика.

Но несъмнено най-силна част от работата е умелото и адекватно вплитане на идеи и концепти от различни интердисциплинарни сфери сред интерпретационната мрежа, разкриваща смислите на отделните текстове на португалските авторки. Сравнителният анализ и синтез в тематологичен план по отношение на втора и трета глави също е на необходимата висота.

Работата на Илиана Чалъкова представя една малка литература, чрез примерите от творбите на три талантиви писателки, осветлява и аспекти от важни актуални научни и обществени дебати, като този за родовия пол, умело съпоставя така гласовете на трите авторки, че да отекват в общо съзвучие или дисонанс, но да насочват към важността на темите не само за характера на литературното писане или за философското ни разбиране на концептите за тялото и смъртта, но най-вече за саморазбирането ни като човешки същества и творци на живота.

Въпреки създаването усещане за огромно количество текстове и цитати, с които борави в труда си докторантката, неповърхностното четене на текста оставя впечатлението за вътрешна логика и подреденост в изложението на изследването, невинаги натрапвани на пръв поглед.

С оглед на гореизложените положителни характеристики на дисертационния труд на Илиана Чалъкова, предлагам на научното жури моето становище за това, на докторантката да бъде присъдено научното звание „доктор на науките“.

Софи, 20.6.2019

Подпис:

Цветана Хубенова

